

نظریه‌های فلسفی و جامعه‌شناختی در

هنر

ترجمه و نگارش: علی رامین

www.ketab.ir

نشرنی

www.ketab.ir

مترجم: کردآورنده
عنوان و نام پدیدآور: نظریه‌های فلسفی و جاسه‌شناختی در هنر
ترجمه و نگارش علی رامین.
تپران، نشر نی، ۱۳۹۰.
۴۵۶ ص.
شابک: 978-964-185-232-2
موضوع: هنر و اجتماع؛ هنر - فلسفه؛ زیبایی‌شناسی
رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۰ ۲۳ ر ۳ الف ۷۲ ن
رده‌بندی دیویی: ۷۰۱/۰۲
شماره کتابشناسی ملی: ۲۴۵۶۲۸۰

نشرنی

نظریه‌های فلسفی و جامعه‌شناختی در هنر

ترجمه و نگارش

علی رامین

چاپ اول، تهران، ۱۳۹۰

تعداد ۱۵۰۰ نسخه

قیمت ۸۶۰۰ تومان

لینوگرافی غزال

چاپ غزال

ناظر چاپ بهمن سراج

تمامی حقوق این اثر محفوظ است. تکثیر یا تولید مجدد آن کلاً و جزاً،
به هر صورت (چاپ، فتوکپی، صوت، تصویر و انتشار الکترونیکی)
بدون اجازهٔ مکتوب ناشر ممنوع است.

شابک ۹۷۸ ۹۶۴ ۱۸۵ ۲۲۲ ۲

www.nashrenay.com

فهرست مطالب

پیشگفتار (علی رامین)	۹
----------------------------	---

بخش اول: جامعه‌شناسی هنر

۱. نگاه جامعه‌شناسانه به هنر (دیوید اینگلیس)	۱۵
مقدمه	۱۵
بحث درباره «هنر»	۱۶
بحث درباره «هنرمند»	۲۵
«هنر» و «جامعه»	۳۲
جامعه هنری	۴۳
نتیجه	۵۵

۲. هنر و نظریه اجتماعی: مفاهیم و رهیافت‌ها (آستین هرینگتون)	۶۲
تصورات فلسفی هنر	۶۳
تصورات جامعه‌شناختی هنر	۷۲
تاریخ اومانیستی هنر	۷۳
تاریخ اجتماعی مارکسیستی هنر	۷۵
مطالعات فرهنگی، ماتریالیسم فرهنگی و پست‌مدرنیسم	۷۹

- ۸۳ نظریه‌های نهادی هنر در فلسفه تحلیلی
- ۸۸ مطالعات مردم‌شناختی هنر
- ۹۱ جامعه‌شناسی تجربی نهادهای هنری معاصر
- ۹۷ نتیجه
- ۹۸ ۳. ارزش زیباشناختی و ارزش سیاسی (آستین هرینگتون)
- ۹۹ دخیل بودن ارزش‌ها و بی‌طرفی ارزشی
- ۱۰۹ هنرپژوهی لیبرال-اومانیستی
- ۱۱۴ نقد سوسیالیستی
- ۱۱۸ نقد فمینیستی
- ۱۲۳ نقد پسااستعماری
- ۱۲۷ جامعه‌شناسی، سیاست و زیباشناسی
- ۱۳۳ نتیجه
- ۱۳۵ ۴. تولید هنر و ساختار اجتماعی-اقتصادی (آستین هرینگتون)
- ۱۳۶ هنر و ساختار اجتماعی-طبقاتی: نظریه‌های مارکسیستی
- ۱۴۴ هنر و تحول اجتماعی: پیتریم ساروگین و آرنولد هاووزر
- ۱۴۹ حمایت: کلیسا، پادشاه و اشراف
- ۱۵۴ بازارهای هنر در اوایل اروپای مدرن
- ۱۵۹ دولت، بازار و هنر در قرن بیستم
- ۱۶۵ نتیجه
- ۱۷۲ ۵. مروری بر جامعه‌شناسی هنر (ورا زولبرگ)
- ۱۷۵ هنر: موضوعی حاشیه‌ای در جامعه‌شناسی
- ۱۷۷ شالوده‌های مطالعه اجتماعی نوینی درباره هنرها
- ۱۸۱ فضای جامعه‌شناختی برای هنر-روندهای جاری
- ۱۸۳ نهادها و فرایندها
- ۱۸۴ عملکردهای هنری و جوامع هنری

۱۸۶	هنر و مخاطبان آن: بازتولید منزلت و ذوق
۱۹۰	ولی هنر چیست؟
۱۹۱	چشم‌اندازها
۱۹۶	رگنورگ زیمل (مونیکا بتسلر)
۱۹۷	زمینه
۱۹۸	نظریه فرهنگ
۲۰۰	زیباشناسی جامعه‌شناختی-جامعه‌شناسی زیباشناختی
۲۰۱	هنرمندان بازتابنده عصر خویش اند
۲۰۳	شهرها و منظره‌ها
۲۰۴	پدیدارهای زیباشناختی
۲۰۵	در جهت یک فلسفه هنر

بخش دوم: فلسفه هنر

۲۱۱	۷. نقش نظریه در زیباشناسی (موریس واتس)
۲۳۱	۸. زیباشناسی افلاطون (علی رامین)
۲۳۲	افلاطون
۲۳۶	۱. هنر
۲۴۰	جمهور، کتاب‌های دوم و سوم
۲۴۱	جمهور، کتاب دهم
۲۴۳	۲. زیبایی
۲۴۷	۹. ارسطو و فن شعر (علی رامین)
۲۵۰	ارسطو و افلاطون
۲۵۱	مفهوم تقلید در زیباشناسی ارسطو
۲۵۳	کاتارسیس

۲۸۴	۱۰. زیباشناسی فلوپتین (علی رامین)
۲۸۵	نظام فلسفی یا متافیزیک فلوپتین
۲۸۷	مفهوم زیبایی
۲۹۱	رساله ششم از انشاد اول
۲۹۱	درباره زیبایی
۳۰۴	۱۱. فلسفه هنر در سنت تجربه‌گرایان انگلستان (علی رامین)
۳۱۵	۱۲. در باب معیار ذوق (دیوید هیوم)
۳۴۱	۱۳. اجمالی درباره کانت و هگل و نظریه‌های کلاسیک هنر (علی رامین)
۳۴۱	۱. کانت
۳۴۴	۲. هگل
۳۴۹	۳. تعریف و نظریه‌های هنر
۳۵۲	نظریه بازنمایی
۳۵۳	نظریه فرانمایی
۳۵۶	فرمالیسم و نظریه تجربه زیباشناختی
۳۵۸	۱۴. فرم معنادار (کلاویدل)
	۱۵. تجربه زیباشناختی، هرمنوتیک
۳۸۱	و مسئله تعریف هنر در قرن بیستم (علی رامین)
۳۸۶	مسئله تعریف در قرن بیستم
۳۹۰	نظریه نهادی هنر
۳۹۳	۱۶. نقد هستی‌شناسانه هنر (علی رامین)
۴۰۱	۱۷. هستی‌شناسی هنر ژاپن (علی رامین)
۴۱۹	واژه‌نامه

پیشگفتار

مجموعه حاضر از دو بخش جامعه‌شناسی هنر و فلسفه هنر شکل گرفته است. جامعه‌شناسی هنر از چند دهه گذشته به این سو به رشته‌ای پویا و بالنده تبدیل شده است که گستره مطالعاتی آن، موضوعات و مسائل بسیار متنوعی را دربرمی‌گیرد. از یک سو به تحلیل‌های سطح خرد جامعه‌شناختی می‌پردازد و برای مثال، زندگی و فعالیت‌های عملی هنرمندان و موقعیت اقتصادی و اجتماعی آن‌ها را به تحقیق می‌گیرد؛ و از سوی دیگر به تأملات سطح کلان روی می‌کند و مسائلی همچون جایگاه هنر و افت و خیزهای آن در ساختار کلی جوامع مدرن را موضوع مطالعه خود قرار می‌دهد. جامعه‌شناسی هنر در بخش نظری نیز، به ویژه در دو دهه اخیر، پویایی نظرگیر داشته و کتاب‌ها و مقالات پرمحتوایی توسط جامعه‌شناسان درباره مسائل نظری هنر نگاشته شده است.

فلسفه هنر یا زیباشناسی که از دیرباز درباره مسائل مربوط به تعریف و چیستی هنر، نظریه هنر، رابطه زیبایی و هنر، و خودمختاری هنر به تأمل می‌پرداخته، در روزگار کنونی بر مفاهیمی چون ارزش زیباشناختی، تجربه زیباشناختی، معیارهای داوری زیباشناختی و نگرش زیباشناختی تکیه‌ای ویژه داشته است. همچنین روند غالب در زیباشناسی معاصر، برگرایش به

تحلیل‌های موشکافانه‌ای از نقش نظریه در نقدهای هنری، بررسی ضرورت و امکان صورت‌بندی تعریفی جامع و مانع درباره هنر، هستی‌شناسی هنر و مسائل مربوط به اصالت آثار هنری، نظریه نهادی، هرمنوتیک و تأویل متن، قصد مؤلف و اهمیت آن در نقد هنر و جز این‌ها متمرکز بوده است.

جامعه‌شناسی هنر و فلسفه هنر، که اولی متعلق به گروه علوم اجتماعی و دومی متعلق به گروه علوم انسانی است، هم از جهاتی تکمیل‌کننده یکدیگرند و هم از جهاتی در برابر هم قرار می‌گیرند و می‌کوشند اصول و مفاهیم یکدیگر را به چالش گیرند. نگاه زیباشناسی به هنر یک نگاه درون‌ذاتی است، حال آن‌که نگاه جامعه‌شناسی به هنر، یک نگاه برون‌ذاتی است. جامعه‌شناسی به هنرها در جایگاه اجتماعی و تاریخی‌شان می‌نگرد و شرایط اجتماعی برآمدن آن‌ها و شیوه‌های تولید و دریافت آن‌ها را مدنظر قرار می‌دهد. هنر در زبان عادی، واژه‌ای است ذاتاً دارای بار ارزشی، و این بار ارزشی، هنگامی که هنر به تحلیل جامعه‌شناختی گرفته می‌شود، به کل زایل نمی‌گردد. جامعه‌شناسی می‌تواند هنر را به مثابه مقوله‌ای از هستی‌های فرهنگی که بر ساخته اجتماع‌اند تحلیل کند. ولی این‌که آیا می‌تواند تحلیل خود را بر «بی‌طرفی ارزشی» به وجه اکمل آن مبتنی سازد، جای بسی گفت‌وگوست.

منتقدان زیباشناسی با لحاظ کردن ملاک‌های فرمالیسم، ساختارگرایی و نقد نو، آثار هنری را مستقل از تأثیرات سیاست، ایدئولوژی، قومیت و جنسیت و جز این‌ها، نقد و تفسیر می‌کنند. در مقابل، منتقدان سوسیالیست، فمینیست و پسااستعماری، این استقلال را مجدّانه به چالش می‌گیرند و نشان می‌دهند که ایدئولوژی و تعلقات طبقاتی و موقعیت‌های تاریخی و جغرافیایی و غیره بر شکل‌گیری ارزش زیباشناختی و تجربه زیباشناختی چه تأثیرات عمیقی می‌توانند داشته باشند. بنابراین، نقد هنر و ارزیابی زیباشناختی، رزمگاه اصلی زیباشناسان و جامعه‌شناسان هنر است.

حال اجازه دهید به اجمال به محتوای کتاب نظری بیفکنیم. بخش نخست،

چنان‌که گفته شد، به جامعه‌شناسی هنر اختصاص دارد. این بخش که شامل شش فصل است با مقاله تازه‌نوشته‌ای از دیوید اینگلیس، با عنوان «نگاه جامعه‌شناسانه به هنر» آغاز می‌شود که مقاله‌ای روان و خواندنی و در عین حال پرمحتوا و پرمعناست و می‌تواند برای ورود به مباحث جامعه‌شناسی هنر، متنی مناسب و سودمند باشد. بد نیست در این فرصت به نکته‌ای اشاره کنم، و آن این‌که با توجه به کتاب‌هایی که در سال‌های اخیر در هر دو رشته به دستم رسیده است، چنین دریافته‌ام که گرایش غالب در تولید کتاب در این رشته‌ها، به جای نگارش توسط شخصی واحد، به گردآوری مقالات نویسندگان مختلف ولی مرتبط با موضوع کلی واحدی، معطوف بوده است. کتابی که این مقاله را از آن برگرفته‌ام، همچون عمده کتاب‌های دیگری که در تدوین این مجموعه مأخذگرم بوده‌اند، دارای یک چنین ویژگی است. مشخصات این کتاب که در سال ۲۰۰۵ انتشار یافته در پانویس صفحه اول فصل نخست آمده است. البته هست گردآوری مقالات و تدوین کتاب به صورت آنتولوژی در غرب پیشینه‌ای طولانی دارد، ولی در دهه‌های اخیر به سبب گسترده شدن دامنه موضوعات هر رشته و تنوع بیش از پیش آن‌ها، گردآوری و تدوین، در قیاس با تألیف، اهمیت ویژه یافته است.

فصول دوم، سوم و چهارم این مجموعه، از کتاب *هنر و نظریه اجتماعی*^۱ نگاشته آستین هرینگتن برگرفته شده است. این سه مقاله را می‌توانم با عنوان کلی جامعه‌شناسی زیباشناختی گروه‌بندی کنم، زیرا هرینگتن که خود یک جامعه‌شناس است، مفاهیم و رهیافت‌های هر دو رشته را به تحلیل و قیاس می‌گیرد و نوشته‌اش دارای بن‌مایه فلسفی است. فصل پنجم با عنوان «مروری بر جامعه‌شناسی هنر» از نوشته‌های ورا زولبرگ است که یکی از فعال‌ترین جامعه‌شناسان هنر در عصر حاضر به‌شمار می‌آید. فصل ششم یا آخرین فصل بخش نخست، به گئورگ زیمل اختصاص دارد که توسط مونیکا پتسلر

نگارش یافته است. زیمل یک جامعه‌شناس برجسته آلمانی است که بعد از بنیانگذاران سه‌گانه علم جامعه‌شناسی، یعنی کارل مارکس، ماکس وبر و امیل دورکم، از او به عنوان فرد چهارم نام برده می‌شود. زیمل در مجموعه آثارش به هنر توجهی ویژه داشته است و کم‌تر متنی در جامعه‌شناسی هنر می‌توان یافت که به نام و اندیشه‌های او ارجاعی نداشته باشد.

بخش دوم که در آن مقالات مرتبط با فلسفه هنر یا زیباشناسی آورده شده، دارای یک سیر تاریخی-موضوعی است و طی آن، چند نقطه برجسته در تاریخ زیباشناسی مورد تأکید قرار گرفته است. سه مقاله یا رساله کلاسیک که در قوام‌گرفتن اندیشه زیباشناختی نقشی حیاتی داشته‌اند با ترجمه نگارنده در این بخش آورده شده‌اند که عبارت‌اند از: «زیده فن شعر» ارسطو، «معیار ذوق» نوشته دیوید هیوم و «فرم معنادار» نگاشته کلایو بل. مقاله بسیار مهم و پراشتهاار موريس واچس، فیلسوف معاصر هنر، با عنوان «نقش نظریه در زیباشناسی» در آغاز این بخش قرار گرفته است، که در آن نویسنده می‌کوشد به تلاش‌های صورت‌گرفته در خصوص نظریه‌پردازی و صورت‌بندی تعریف‌های گوناگون درباره هنر، نگاهی نقدی و سنجش‌گرانه داشته باشد. قصدم از آوردن این مقاله در آغاز بخش دوم این بوده است که خواننده ضمن آشنایی با دیدگاه نقدی این فیلسوف معاصر، بتواند ضمن مطالعه فصول بعدی کتاب، به مباحث و مفاهیم مطرح‌شده در آن‌ها، رهیافتی نقدی و پرسش‌گرانه داشته باشد. با این همه هر فصل دارای استقلال موضوعی خود است و می‌تواند جدا از فصول دیگر، مستقلاً خوانده شود.

علی رامین

پائیز ۱۳۹۰